

2. Vrednovanje

Vrednovanje je sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini kompetencija: znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim načinima, postupcima i elementima, a sastavnice su praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje.

(Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi; NN 112/2010)

Vrednovanje postignuća učenika postupak je određivanja ostvarenosti odgojno-obrazovnih očekivanja ili ishoda definiranih kurikulumskim dokumentima. Učitelj/nastavnik na temelju podataka dobivenih vrednovanjem procjenjuje razine učničkih postignuća. Ta procjena izražava se kroz elemente vrednovanja nastavnoga predmeta, pridavanjem određenih brojevanih ili opisnih vrijednosti.

Vrednovanje predstavlja osjetljivo područje jer može imati i negativne posljedice na učenje i poučavanje. Svrha vrednovanja nije samo pružiti informaciju o učničkim postignućima, već i pružiti podršku učenju i napredovanju. Učenike motivira za učenje, roditeljima pomaže u razumijevanju postignuća njihove djece, a učitelje/nastavnike usmjerava u daljnjemu planiranju poučavanja.

Vrednovanje i izvješćivanje o učničkim postignućima i napredovanju, uz kurikulumске dokumente i procese učenja i poučavanja, predstavljaju treću ključnu sastavnicu kurikulumskoga sustava. Sve sastavnice toga sustava međusobno su povezane.

Vrste vrednovanja

S obzirom na svrhu vrednovanje može biti:

- dijagnostičko
- sumativno
- formativno.

Dijagnostičko vrednovanje najčešće se provodi u svrhu inicijalne procjene na početku nastavne godine, a da bi se ostvarila njegova potpuna svrha trebalo bi ga provoditi i prije obrade nove nastavne teme kako bi se utvrdila razina predznanja i vještina kod učenika prije početka procesa poučavanja. Temeljem informacija prikupljenih dijagnostičkim vrednovanjem učitelj prilagođava i planira nastavni proces i svoje poučavanje.

Tradicionalni pristup vrednovanju uglavnom se temelji na procjeni učničkih postignuća, odnosno rezultata učenja. Obično se provodi na kraju procesa učenja (na kraju određenoga obrazovnog razdoblja ili na kraju obrade nastavne cjeline) te u pravilu rezultira ocjenom. Taj oblik vrednovanja je **sumativno vrednovanje**.

S druge strane **formativno vrednovanje** odvija se u svim fazama procesa učenja. Svrha formativnoga vrednovanja je prikupljanje informacija o napredovanju učenika, utvrđivanje manjkavosti u učenju, a osobito prepoznavanje jakih strana učenika da bi se unaprijedilo buduće učenje i poučavanje. Učitelji/nastavnici koriste rezultate dobivene formativnim vrednovanjem kako bi prilagodili svoje nastavne strategije, a učenici za prilagodbu svojih strategija učenja.

Pristupi vrednovanju

Pristupi vrednovanju razlikuju se s obzirom na svrhu primjene, interpretaciju i korištenje prikupljenim podacima. Stoga razlikujemo tri osnovna pristupa vrednovanju:

- vrednovanje naučenoga,
- vrednovanje za učenje,
- vrednovanje kao učenje.

Dva pristupa vrednovanju imaju formativnu svrhu, vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje, te se koriste za poboljšanje učenja i poučavanja.

Što je vrednovanje za učenje?

Vrednovanje za učenje je pristup poučavanju i učenju kojim se prikupljaju informacije o procesu učenja. Povratne informacije potom se koriste za poboljšanje uspješnosti učenja, odnosno upućuju učenike na nedostatke u njihovu znanju, razumijevanju ili vještinama te daju informaciju o tome kako te nedostatke riješiti. Na taj se način učenici više uključuju u proces učenja znajući što se od njih očekuje. Cilj vrednovanja za učenje je premostiti jaz između trenutne situacije i željenih postignuća učenika, odnosno potaknuti učenike na razmišljanje gdje su sad, kamo idu i kako do tamo doći. Istovremeno učitelj/nastavnik saznaje koliko su učinkovite pojedine metode i strategije koje koristi u poučavanju te ih prema tome prilagođava. Važno je naglasiti da **prikupljene informacije ne rezultiraju ocjenom.**

Istraživanja pokazuju da formativna procjena vrednovanjem za učenje ima snažan pozitivan učinak na postignuća. Temeljna načela su sljedeća:

- svaki učenik može poboljšati uspješnost u učenju uz pomoć povratnih informacija o tome što i kako treba učiniti
- učenike treba osnažiti da aktivno sudjeluju i preuzmu odgovornost za svoje učenje postavljanjem vlastitih ciljeva i razvijanjem samoregulacije
- treba razvijati samopouzdanje učenika kroz vršnjačku procjenu i samoprocjenu.

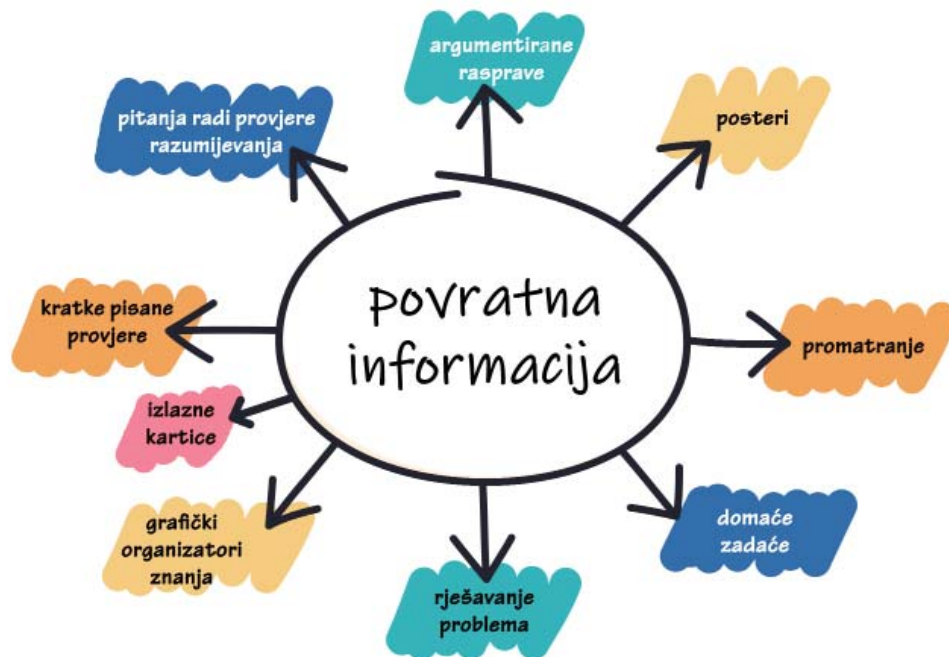
Vrednovanje za učenje treba se provoditi redovito i integrirano u proces učenja, a informacije treba prikupljati na različite načine.

Neke od metoda i tehnika vrednovanja za učenje:

- ciljana pitanja tijekom nastave radi provjere razumijevanja učenika
- opažanje ponašanja učenika tijekom individualnoga rada, rada u parovima i u skupinama
- vođenje skupnih rasprava,
- provjera domaćih zadaća
- pregled učeničke mape
- kratke pisane provjere znanja/vještina s ciljem formativnoga vrednovanja
- poster
- izlazne kartice
- rubrike.

Povratne informacije u vrednovanju za učenje

Metode i tehnike u ovome pristupu vrednovanja rezultiraju relevantnim povratnim informacijama. Učitelj dobiva povratnu informaciju o tome jesu li učenici ostvarili zadane odgojno-obrazovne ishode te treba li unaprijediti ili promijeniti pojedine nastavne metode ili strategije kako bi proces poučavanja bio još bolji. Povratna informacija koju učenik dobiva kroz ovaj pristup vrednovanju usmjerava ga i potiče na napredovanje te na preuzimanje odgovornosti nad vlastitim učenjem.

Da bi povratna informacija ostvarila svoju ulogu, ona mora biti konkretna i jasna. Učitelj treba točno navesti što je učenik napravio dobro, a što nije, te kod učenika prepoznati uzroke neuspjeha i ponuditi načine kako teškoće svladati. Vrednovanje za učenje podrazumijeva davanje povratne informacije prije ocjenjivanja. Učenici na osnovi te informacije mogu poboljšati svoj rad i bolje se pripremiti za sumativnu provjeru te biti uspješnije ocijenjeni.

Povratna informacija može se oblikovati:

- tako da ukaže na ono što je dobro napravljeno
- tako da negativnu informaciju prikaže pozitivnim i jednostavnim jezikom
- u obliku reflektivnih pitanja učenicima
- pomoću listi za procjenu i rubrika.

Što je vrednovanje kao učenje?

Vrednovanje kao učenje jest pristup vrednovanju koji se temelji na ideji da učenici vrednovanjem uče. Na početku toga procesa potrebna je snažna potpora učitelja koji modelira i objašnjava pristupe i metode vrednovanja te pruža učeniku kvalitetnu povratnu informaciju o njegovu učenju i postignućima. Učenici trebaju biti unaprijed upoznati s ciljevima učenja ili provedenih aktivnosti te kriterijima uspješnosti. Učenike treba poticati na korištenje kriterija uspjeha za vlastiti napredak. Tijekom samovrednovanja i vršnjačkoga vrednovanja učenici su uključeni u proces donošenja odluka o sljedećim koracima u učenju. Tako **preuzimaju odgovornost** za svoje učenje. Vršnjačkim vrednovanjem učenici jedni drugima daju savjete kako postići poboljšanje, a samovrednovanjem učenici prepoznaju što su učinili dobro i na što se trebaju usredotočiti da bi idući put bili uspješniji. Razmišljanje i refleksija učenika o vlastitome učenju neodvojiv je dio svakodnevnoga učenja i poučavanja. Tako učenici razvijaju metakognitivnu svijest o vlastitome procesu učenja, odnosno razvijaju vještine vrednovanja vlastitoga procesa učenja koje su potrebne za prilagodbe ili promjene toga procesa. **Takav pristup omogućuje razvoj kompetencija važnih za cjeloživotno učenje.**

Metode i tehnike u ovome pristupu vrednovanju su:

- razgovori s učenicima
- samovrednovanje i samoprocjena
- vršnjačko vrednovanje (učenici su aktivno uključeni u vrednovanje učenja i postignuća svojih vršnjaka)
- refleksije o učenju (naročito nakon provedenoga istraživanja)
- dnevници učenja
- skale procjene
- popisi za provjeru
- učenička mapa (portfolio).

Što je vrednovanje naučenoga?

Vrednovanje naučenog provodi se najčešće nakon obrađene nastavne teme i rezultira ocjenom. Provodi se onda kad učitelj procijeni da je važno u određenim etapama odgojno-obrazovnog procesa dokumentirati i izvijestiti o učeničkim postignućima i napredovanju. Učenike treba unaprijed upoznati s ciljem vrednovanja, vremenom kad će se vrednovanje provoditi, s metodama vrednovanja i kriterijima vrednovanja. Pri osmišljavanju metoda vrednovanja i kriterija vrednovanja učitelj se orijentira odgojno-obrazovnim ishodom i razinama usvojenosti koje u određenome trenutku ispituje.

Prilikom vrednovanja naučenoga potrebno je koristiti različite metode vrednovanja kako bi se učenicima pružila prilika za pokazivanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda na način koji je za njih najpogodniji te kako bi se osiguralo dovoljno informacija za kvalitetnu i vjerodostojnu procjenu učeničkih postignuća. Pri odabiru metoda vrednovanja treba voditi računa o njihovoj primjerenosti i praktičnosti za ispitivanje ostvarenosti određenih ishoda te primjerenosti dobi i mogućnostima učenika. Zadatci postavljeni učenicima moraju biti jasni, jednoznačni, primjereni dobi, različite težine i kognitivnih razina usklađenih s ishodom. Kognitivna složenost zadataka i aktivnosti koje se vrednuju trebaju se podudarati s kognitivnom složenosti očekivanih ishoda učenja.

Vrednovanje naučenoga, poput ostalih pristupa vrednovanju, treba biti kriterijsko. Kao pomoć pri izradi kriterija vrednovanja učitelj se koristi razinama ostvarenosti (usvojenosti) odgojno-obrazovnih ishoda. Učenici moraju biti upoznati s tim prema kojim kriterijima će se njihov rad vrednovati. Informacije prikupljene vrednovanjem naučenoga učitelj treba koristiti i u svrhu vrednovanja za učenje, tj. unapređenja i planiranja budućega procesa učenja i poučavanja.

Metode vrednovanja naučenoga mogu biti:

Elementi vrednovanja

Elementi vrednovanja u učenju i poučavanju Povijesti povezani su s tehničkim konceptima te sadržajima i aktivnostima iz ishoda učenja.

Elementi vrednovanja su:

- 1. Činjenično znanje:** poznavanje i razumijevanje događaja, procesa i pojava, temeljnih kronoloških odrednica, osnova korištenja povijesnih i zemljopisnih karata te korištenje odgovarajuće povijesne terminologije. Ovaj element vrednuje se u svim godinama učenja i poučavanja povijesti.
- 2. Konceptualno znanje:** poznavanje, korištenje i razumijevanje tehničkih koncepata kao okvira za tumačenje i razumijevanje prošlih događaja, procesa i pojava. Riječ je o konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, rada na povijesnim izvorima, povijesne perspektive te usporedbe i sučeljavanja.
- 3. Proceduralno znanje:** poznavanje i primjena odgovarajućih metoda, postupaka i procedura u radu s povijesnim izvorima te u istraživanju prošlosti.

Literatura:

1. Grupa autora. *Poučavanje za učenje, priručnik za nastavnike usmjerene na postignuća*. Zagreb: CDRSEE, 2014.
2. *Kurikulum za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Narodne novine Br. 27/2019 od 20.3.2019. (https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html) (Pristup: 13.8.2019.)
3. *Nacionalni dokument okvira za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju*. https://mzo.hr/sites/default/files/dokumenti/2017/OBRAZOVANJE/NACION-KURIK/OKVIRI/okvir_za_vrednovanje_procesa_i_ishoda_ucenja_u_osnovnoskolskome_i_srednjoskolskome_odgoju_i_obrazovanju.pdf (Pristup:13.8.2019.)
4. Trškan, Daniela. *Provjera znanja i ocjenjivanje u nastavi povijesti*. Zagreb: Srednja Europa, 2005.
5. Vizek Vidović, Vlasta, Majda Rijavec, Vesna Vlahović-Štetić, Dubravka Miljković. *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN, 2003.